

Isidor Cònsul

Jesús Moncada, **La galeria de les estàtues**. Edicions de la Magrana. Barcelona, 1992.

Sembla obvi que la segona novel.la de Jesús Moncada era un dels llibres més esperats de l'inici de l'actual campanya de Sant Jordi. Per aquesta raó el feix de paperassa informativa generada per **La galeria de les estàtues** era ja d'un gruix notori abans que el llibre arribés a mans dels primers lectors. I, per la mateixa regla de tres, la seva sortida ha anat acomboiada amb tots els atributs d'un cavall guanyador. Un cop d'ull a aquest primer gavadal informatiu i crític paral.lel a la publicació m'ha fet notar les dues línies de reacció dels primers lectors, diguem-ne professionals, que s'hi han acarats. Es fàcil de distingir-hi un grup nombrós que l'ha celebrada i assaborida amb golafreria i un altre de més reduït que ha mirat de tocar el botet i, sense negar-ne l'ambició, s'ha entretingut més aviat a buscar-hi les pessigolles.

Posats a ser francs, a mi era una novel.la que em feia por. I me'n feia per la paradoxa d'haver cregut, de sempre, que Jesús Moncada és un escriptor com una casa de pagès. Malgrat això recelava que **La galeria de les estàtues** no arribés al mateix nivell de **Camí de sirga**, sobre la qual, dit sigui de passada, plouen les ofertes de traducció a un ritme similar al dels millors títols de la Rodoreda o del mític **Tirant lo Blanc**. Furgant endins, diria que l'aprensió prèvia s'argumentava en l'experiència dels reculls de contes **-Històries de la mà esquerra i El cafè de la granota-** on, a parer meu, l'autor flaqueja així que surt dels tiranys mítics de l'Ebre i de Mequinença. D'altra banda la història de la literatura és plena de segones i terceres novel.les que acostumen a decebre si la primera ha estat un èxit de proporcions desafortades. Només cal recordar, des d'aquesta perspectiva, la sensible

davallada de García Márquez després de **Cien años de soledad**. Per acabar-ho d'adobar, el temor era bressolat per dos detalls, si voleu de poca entitat, que encara no m'agraden: un és el títol mateix de la novel·la i l'altre el nom de la ciutat, Torrelloba, amb què l'autor disfressa la ínclita, catòlica i gairebé immortal ciutat de Saragossa.

Ara, però, desats al calaix tots els recels, he de concloure que en vaig tenir prou amb les tres pàgines del primer capítol per saber que m'acarava, de nou, a una gran novel·la. La lectura de les quatre-centes i escaig restants no han fet altra cosa que confirmar-ho, alhora que el volum s'envigoria amb moments de prodigiosa intensitat com el que correspon, per posar només un exemple, a la confessió de Tomàs Cabana, un personatge aparentment menor però de cabdal importància en el tram de la història.

L'ENCERT D'UNA DOBLE ALTERNANÇA

La galeria de les estàtues pivota sobre dos eixos cronològics i en dos marcs geogràfics diferents. El present ve marcat per uns dies de la tardor de 1957, quan esclatà la guerra colonial d'Ifni i la mala nova neguitejà profundament les famílies que tenien fills fent el soldat. D'una manera general, aquest present de la novel·la té la ciutat de Torrelloba com a marc geogràfic i la història es concentra al voltant de dos mons: el de Dalmau Campells, estudiant de magisteri, i el de Melquíades Serrador inspector de policia. Són els personatges que, just començada la novel·la, es creuen en un pas de vianants i el lector veu com passen, d'un vidre a l'altre, per les ulleres d'un motorista oficial que els cedeix el pas. A la bossa esquerra de la moto hi va el detonador del podrimen en el qual s'havien de veure embolicats al cap de pocs dies.

El passat, en canvi, pertany més aviat a Mequinença i, també d'una manera genèrica, es centra, vint anys enrere, en la tragèdia de la guerra civil, en els temps d'incertesa que la precediren i en els dies d'eufòries, bretolades

i revenges de la immediata postguerra. L'embolcall de la novel·la ressegueix, en "flash back" recurrents, la branca materna de Dalmau Campells, i el fet marca una diferència substancial amb els topants més coneguts de **Camí de sirga**. A la primera novel·la, Jesús Moncada refeia cent anys de la història d'un poble condemnat a desaparèixer sota les aigües d'un pantà. Ara la mirada s'adreça a una nissaga familiar, la història de la qual, a banda de picabaralles menors, ve marcada per la tràgica coincidència d'un malfat: el fet que pare i fill morin en paral·lel i després d'un parèntesi de vint anys. Tots dos traïdorament i a gabinetades, tots dos sense culpa de cap mena i a mans d'algú que els coneix de prop. Passat i present, doncs, s'agermanen en aquestes morts paral·leles, envoltades ambdues en afers bèl·lics i familiars i davant d'un únic testimoni cec: l'estàtua d'una deessa romana, la Dama de la Pluja, descoberta a la propietat familiar, que colgava encara vora el Segre en els anys de la guerra i, el 1957, era arreglerada en la galeria d'un museu entre una imatge de Júpiter i un patètic centaure mutilat.

TALENT I OFICI

Jesús Moncada ha aconseguit de teixir amb nervi i destresa el tram d'una novel·la complexa i nuar, en un darrer tram tumultuós, el desllorigador de l'enigma familiar i l'atapeït desenllaç de la història. Tot i el pas dels anys, a casa d'Agnès de Vallmajor, mare de Dalmau Campells, es viu la incertesa i el misteri que envolta la figura del pare, Alexandre Campells. Havia estat un idealista, un mestre d'idees avançades i desaparegué sense deixar cap rastre durant la guerra.

A cavall del seu darrer terç, **La galeria de les estatués** fa anar el lector de sorpresa en sorpresa: el conjunt d'elements insinuats, puntejats i que podien semblar sobers o perduts en capítols anteriors comencen a encaixar en el trencacaps del final: la filla de l'inspector i el cosí de Dalmau, la confessió de Tomàs Cabana i la peregrinació nacional de cecs a Lourdes, la

inauguració de la nàpia restaurada del pròcer i els trets i gavinetades a la galeria de les estatués. Tot lliga: les fotos de la Lolo-Esther i el pobre inspector que mata el company policia per preservar l'honor familiar i a qui falla el refugi de la meuca que darrerament l'agombolava. La mateixa meuca que, temps era temps, havia estat menja exquisida per a Bernat de Vallmajor, oncle de Dalmau.

Certament, la traca final és sorollosa, complexa i sorprèn per l'habilitat i l'ofici amb què aquest manyà transvestit d'escriptor ajusta i encaixa cadascuna de les peces. Es una traca, d'altra banda, que espetega als ulls del lector amb la possibilitat de músiques i lectures complementàries. Per un costat, les notes d'opereta i els tocs d'esperpent que ofereix la càrrega de la policia sobre la peregrinació de cecs. Per un altre, els himnes de l'Espanya franquista -arquebisbe, governador i capità general- sempre d'esquena a la realitat del país i de la vida. Del fons de la narració, però, ressonen els greus patètics d'un trenat d'elegies que del museu passen debades per una vella casa de meuques, retronen en una de les aules de l'Escola Normal del Magisteri i viatgen, Ebre amunt, en un furgó mortuori. Un final al galop que pot semblar precipitat, però així ho demana el temps i el tremp de la narració. De la mateixa manera que, abans, la novel.la, com el riu, semblava mandrejar en un tempo més lent i solemne. Just el que el narrador necessitava fins a situar en el punt més dolç els diferents elements del trencaclosques. Aquí rau, en definitiva, el talent del narrador.

He trobat que **La galeria de les estàtues** és una segona novel.la esplèndida. Diferent de **Camí de sirga** i diferent també de les narracions anteriors. Una novel.la que envigoreix un del mites narratius més sòlids de la literatura catalana actual. Sense cap mena de vergonya, es pot parlar del mite de Mequinença com ja ho fem en referir-nos al de Bearn o al d'Andratx quan parlem de l'obra de Llorenç Villalonga o de la de Baltasar Porcel.

"EL SEGRE". FAX: 973-246031. A L'ATENCIÓ D'EMILI BAYO

JESUS MONCADA: EL MITE DE MEQUINENSA

Isidor Cònsul

El gruix més important i consistent de l'obra narrativa de Jesús Moncada s'ha adreçat a l'evocació del món perdut de l'antiga Mequinensa, la seva vila nadiua, colgada sota les aigües del pantà de Riba-Roja i a la seva recuperació mítica començà per dedicar-hi els contes més significatius de **Històries de la mà esquerra** (1981) i de **El cafè de la granota** (1985). Des de la meua perspectiva, ambdós reculls s'han de considerar com les peces desaparellades del retaule costumista de la vella Mequinensa. Elements d'un món de minaires, pagesos i llaütters que Moncada ha recuperat en la vitalitat d'uns personatges engrescats i sorneguers. Les narracions, però, només eren les pinzellades prèvies del retaule definitiu, **Camí de sirga** (1988), la novel·la de Mequinensa, on el narrador, acarant-se a la història de tot un segle, ha sistematitzat els elements perduts del seu mite personalíssim. D'aquest segle d'història, el gruix més significatiu es concreta entre 1914 i 1971 i va des de l'esplendor de la conca minera durant la primera guerra mundial fins a la història del pantà, la construcció de la nova ciutat i el moviment agònic de la vella població. **Camí de sirga** ressegueix els topants nostàlgics d'una història, els problemes i les grandeses, les petites tragèdies casolanes, els secrets de llit i els misteris ocults. I tot plegat ho embolcalla d'un tarannà vital i jocund que més aviat s'allunya -o potser dóna equilibri- al plany per la terra perduda.

Aquest és un aspecte que val la pena d'emfasitzar. Moncada no acaba mai de caure en el parany sentimental ni en el lament elegíac d'un temps que no tornarà. En els millors contes i també a **Camí de sirga** basteix un retaule

bigarrat, alhora fantàstic i realista, i també carregat d'humor. Es un corpus cuinat per la confluència dels records de la infantesa amb les rondalles fantàstiques on sovintegen les històries d'ultratomba i on, per exemple, la mort té un caient de respectuosa naturalitat però moltes vegades lligada a anècdotes de caràcter festiu. Només voldria recordar contes com ara **Aniversari**, **Revenja per a un difunt**, **Traducció del llatí** i **Absoltes i sepeli de Nicolau Vilaplana**.

A **La galeria de les estàtues**, Jesús Moncada marca una diferència important respecte de la narrativa anterior. El present de la novel·la (un dies de novembre de 1957) pertanyen essencialment al món urbà de Torrelloba / Saragossa, mentre que el passat, vint anys enrere -els temps que envolten la guerra civil espanyola- són féu, d'una manera genèrica, del món de Mequinensa. A diferència també de **Camí de sirga**, la mirada del novel·lista s'adreça cap a la història d'una família que, a banda de picabaralles menors, ve marcada per la tràgica coincidència d'un malfat: el fet que pare i fill morin en paral·lel i després d'un parèntesi de vint anys. Tot i ser diferent de **Camí de sirga** i de les narracions anteriors, **La galeria de les estàtues** envigoreix un dels mites més sòlids de la literatura catalana actual. Sense vergonya es pot parlar del mite de Mequinensa amb la mateixa naturalitat que ho fem en referir-nos al de Bearn o al d'Andratx quan parlem de l'obra de Llorenç Villalonga o de la de Baltasar Porcel.

Isidor Cònsul
Passatge Carbonell, 13- casa 13
08960 SANT JUST DESVERN (tel. 372.12.21)

.....
.

Seguint instruccions d'Emili Bayo dono les dades bancàries on podeu ingressar l'import que pagueu per l'article:

Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona ("la Caixa")
OFICINA DE CERVERA (General Güell, 34)
2100-0016- 0102207726